

Büyük Ayı, Mizar ve Alkor

Büyük Ayı, kepçeye benzeyen şekliyle (cezveye ya da tavaya da benzetilebilir) en iyi bilinen takımyıldızlardan biri. Aslında kepçe takımyıldızın bir kısmını oluşturur, ama diğer yıldızları seçmek daha zordur. Büyük Ayı'nın ünü belirgin yıldızları sayesinde gökyüzünde kolayca bulunabilmesinin yanı sıra hiç batmayan birkaç takımyıldızdan biri olmasıdır. Bizim bulunduğumuz enlemlerden yıl boyunca hiç batmadan Kutup Yıldızı'nın çevresinde dolanır durur. Ancak takımyıldız ilkbahar aylarında gökyüzünde en yüksek konuma ulaşır.

Büyük Ayı, takımyıldızın kendi kadar ünlü bir çift yıldız barındırır. Kepçenin sapının ortasındaki Mizar ve çok yakınındaki Alkor (Alcor), gökyüzündeki en ünlü çift yıldız. Eskiden, bir söylenceye göre bir sultanın ordusuna alınacak acemi askerler bir sınava alınmış. Askerlerden bu iki yıldız birbirinden ayırt etmeleri istenirmiş. Nitekim, gözünüz bozuk değilse, birbirine çok yakın görünen bu iki yıldız kolayca ayırt edebilirsiniz.

Eğer Mizar'a bir teleskopla bakacak olursanız, gerçekte birbirine degecek kadar yakın görünen iki yıldızdan oluştuğunu görebilirsiniz. Mizar, gerçek bir ikili sistemdir. Yani, iki yıldız birbirinin çevresinde dolanır. Mizar, ilk keşfedilen ikili yıldız sistemi. Aslında, bu keşif gösterdi ki gökyüzündeki yıldızlar yalnız değiller. Günümüzde, yıldızların çoğunun ikili ya da çoklu sistemlerde bulunduğu düşünülüyor. Bunların yakınımda yer alanlarının yüzlercesi bir dürbün ya da küçük bir teleskopla gözlenebiliyor.

Mizar ve Alkor, birbirlerine bir ışık yılının yaklaşık dörtte biri kadar yakınlar. Bu uzaklık

fazla olsa da kütleçekimsel olarak birbirlerinin hareketini etkiledikleri için, Mizar'la aynı sistemin bileşeni olarak kabul ediliyorlar. (Bu durumda Mizar ikili değil, en azından üçlü bir sistem oluyor.)

Gökyüzünde birçok parlak çift yıldız var. Bu gök cisimleri özellikle bir dürbün ya da küçük bir teleskop için iyi birer hedef oluşturur. Kuğunun başını oluşturan Albireo bunlara güzel bir örnektir. Albireo'nun bileşenleri biri mavi, diğer sarı renkli iki yıldızdır. Çıplak gözle seçilemese de bir dürbünle yıldızın bileşenlerini ve bileşenlerin renklerini seçmek mümkün.

Ayının Peşinde

Aşağıdaki öykü Kızılderili mitolojisinden. Her ne kadar ayı benzetmesi ortak olsa da, bu öykü farklı kültürlerin takımyıldızları farklı şekilde hayal ettiklerinin güzel bir örneği. Eğer yukarıdaki yazıyı okuduysanız, Sıkı Tut adlı köpeğin hangi yıldız olduğunu anlayacaksınız.

Bir zamanlar üç delikanlı varmış. Bir gün, günün ilk ışıklarıyla beraber bu üç delikanlı avlanmaya çıkmışlar. Delikanlılardan biri Sıkı Tut adlı köpeğini de yanına almış.

Nehir boyunca dolaşır küçük koruluklara girmişler. Sonra çalılıkların ve ağaçların daha bodur ve kalın olduğu bir tepenin yamacına gelmişler. Gençler çalıların arasında dolaşırken bir iz bulmuşlar ve onu izlemeye başlamışlar. Bu iz onları tepenin yamacındaki bir ayı inine götürmüştü. "Hangimiz içeri girsin de ayıyı sürüp dışarı çıkarsın?" diye birbirlerine sormuş-

lar. Sonunda en büyükleri "ben giderim" demiş. Emekleyerek ayının inine girmiş ve yayıyla onu dürtmeye başlamış.

Ayı, kendisini zorlayan avcıdan kurtulmuş ve kendisini mağaranın dışına atmış. Gençler de onun peşinden gitmişler. "Bakın!" diye bağırmış en küçükleri. "Bakın, ne kadar da hızlı gidiyor! Kuzeye doğru, soğukların geldiği yerlere gidiyor."

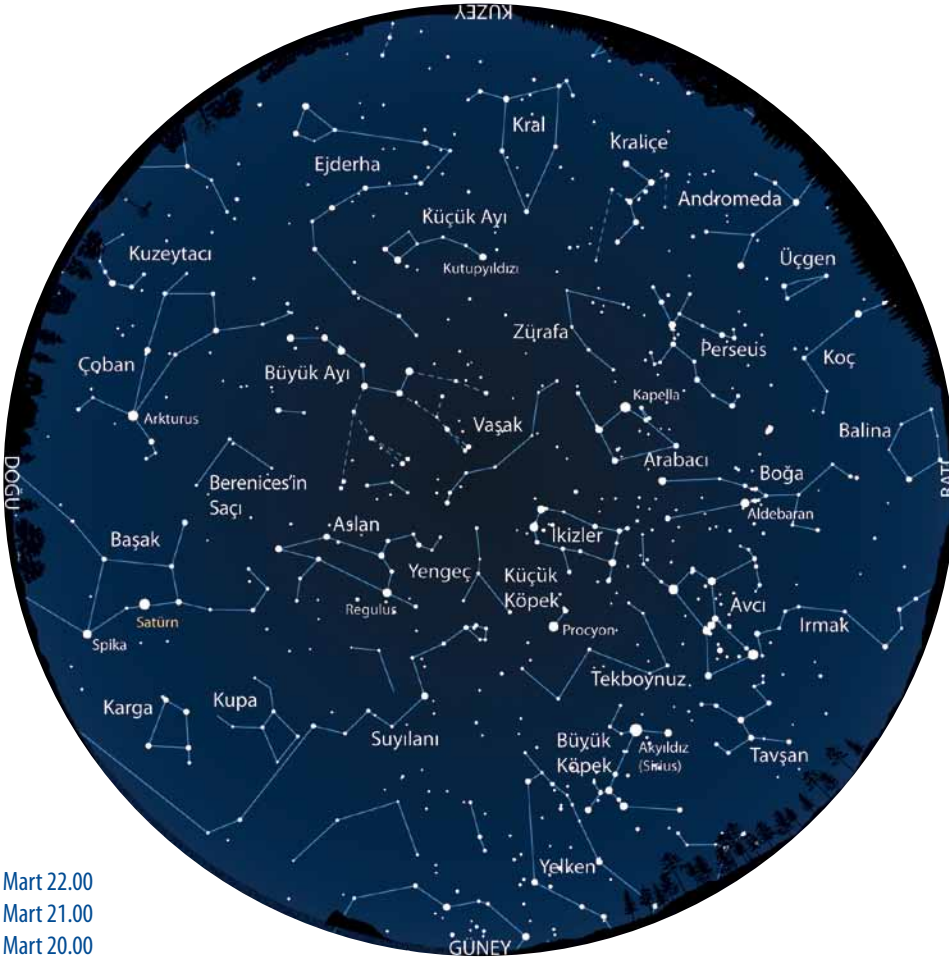
Gençlerden küçük olanı, ayıyı çevirip diğerlerine doğru sürmek için hayvanın peşinden kuzeye doğru koşup uzaklaşmış. Ortancaları, "Dikkat!" diye bağırmış. "İşte geliyor! Doğuya, öğle zamanının geldiği yöne doğru gidiyor." Ve o da ayıyı çevirip geri döndürmek için hayvanın peşinden doğuya doğru koşup uzaklaşmış.

En büyükleri, "Onu görüyorum!" diye bağırmış. "Batiya, Güneş'in battığı yöne gidiyor." O ve küçük köpeği de ayıyı geri çevirmek

için olanca güçleriyle batıya doğru koşmuşlar. Gençler ayıyı kovalarken, en büyükleri eğilip şöyle bir bakmış. "Eyvah!" diye haykırmış. "Bu ayı bizi gökyüzüne götürüyor, hemen geri dönelim." Ama artık çok geç olmuş. Ayı onları çok yükseklere götürmüştü.

Yılın herhangi bir zamanında gökyüzüne bakacak olursanız, bir dörtgen oluşturan dört parlak yıldız, arkalarından onları izleyen üç parlak yıldız ve bu yıldızlardan ortadakinin yanında sönük bir yıldız daha görürsünüz. Dört yıldızdan oluşan kare ayı; bunların peşindeki üç yıldız üç genç ve belli belirsiz görebileceğiniz o küçük yıldız da Sıkı Tut adındaki küçük köpektir. Bu sekiz yıldız, gökyüzünde bütün yıl birlikte dolanır dururlar. Gençler ve küçük köpek ayıyı yakalayınca kadar asla dinlenmeyecekler.

Kaynak: Marriott, A., Rachlin, C. K., Kızılderili Mitolojisi, Imge Kitabevi Yayınları, Çeviri: Unsal Özünü, 1994

1 Mart 22.00
15 Mart 21.00
31 Mart 20.00

01 Mart

Venüs ile Ay yakın görünümde (sabah)

16 Mart

Merkür ile Jüpiter yakın görünümde (akşam)

21 Mart

Satürn ile Ay yakın görünümde (gece)

23 Mart

Merkür en büyük uzanımında (19°)

Mart'ta Gezegenler ve Ay

Geçen ay sabahları gündoğumunda gördüğümüz **Merkür** bu ay ayın ortalarına doğru akşam günbatımından sonra kısa sürelerle gözlenebilecek. Pek de parlak olmayan Merkür'ün ufuktan yüksekliği de az olacağından gezegeni görmek zor olabilir.

Venüs ay boyunca sabahları doğu ufku üzerinde yer alacak. Parlaklığı sayesinde dikkati çeken Venüs'ü görebileceğimiz süre ay boyunca giderek kısılacak ve ay sonuna doğru bir saate kadar düşecek. Ayın ilk gününün sabahı hilal evresindeki Ay ile Venüs doğu ufunda çok yakın konumda görünecekler.

Mars bu ay Güneş'e çok yakın konumda olduğundan gözlenemeyecek.

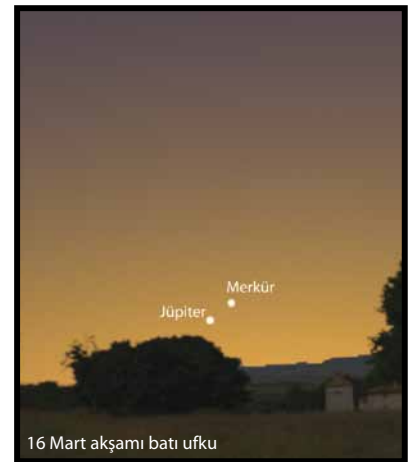
Jüpiter ayın ilk günleri günbatımından sonra batı ufunda yaklaşık bir saat kadar gözlenebiliyor. Ancak ayın ortalarından sonra gezegen Güneş'e iyice yaklaşmış olacağından görülmesi zorlaşacak. 16 Mart

1 Mart sabahı doğu ufku

günbatımından hemen sonra batı ufunda Merkür ile Jüpiter yakın görünümde olacak.

Satürn ayın başında günbatımından yaklaşık iki saat sonra doğacak ve ay sonuna doğru tüm gece gökyüzünde olacak. Bu ay teleskopla Satürn ve halkalarının gözlenmesi

16 Mart akşamı batı ufku

için iyi bir dönem. Satürn, 21 Mart geceyarısı Dolunay evresindeki Ay'la yakın görünümde olacak.

Ay 4 Mart'ta yeniay, 13 Mart'ta ilkdördün, 19 Mart'ta dolunay, 26 Mart'ta sondördün hallerinden geçecek.